

Nr 511

Av herr Holmberg, om kvinnlig tronföljd.

(Lika lydande med motion nr 636 i Andra kammaren)

Kvinnlig tronföljd har förekommit i bl. a. Sverige, Danmark, England, Grekland, Luxemburg, Nederländerna, Norge, Spanien, Österrike-Ungern samt i fem av det tidigare tyska förbundets stater. Kvinnlig tronföljd har även tillämpats i Ryssland.

I dag förekommer kvinnlig tronföljd i sex av Europas nio monarkier, nämligen i Danmark, England, Grekland, Nederländerna, Luxemburg och Spanien som formellt sett är en monarki.

Efter att arvriket infördes i Sverige år 1544 har en kvinnlig tronföljdsordning förekommit under tre tidsskeden, åren 1590—1594, 1604—1650 samt 1683—1719. Under denna tid av kvinnlig tronföljd har två regerande drottningar tillsatts som regent. Kristinas regenttid omfattade åren 1632—1654 och Ulrika Eleonoras åren 1718—1720. Sverige har haft ytterligare en kvinnlig regent, nämligen Margareta som regerade åren 1389—1412. Om inte perioder av interimistisk karaktär medräknas under vilka riksstyrelsen föreståtts av änkedrottning för ommyndig sons räkning, har således tre regerande drottningar förekommit i Sverige.

Kvinnlig tronföljd betraktades förr med en viss tvekan. Detta var särskilt förhållandet i Sverige där ständerna ansåg att ett kvinnligt regentskap kunde medföra att landet hamnade under främmande makt. För den händelse den kvinnliga regenten gifte sig med en utländsk furste kunde nämligen två länder hamna under samma krona. För att motverka detta stadgade successionsordningarna att svensk prinsessa skulle vara ogift för att komma i fråga som regent, att ständerna skulle ha visst inflytande vid regerande drottningens giftermålsplaner samt att en regerande drottning eventuella barn inte hade någon arvsrätt. Ett annat skäl mot kvinnlig tronföljd var att denna permanentade statsskicket. Ständernas möjligheter att förändra konstitutionen minskade vilket ansågs vara särskilt betänkligt vid fall av kungligt envælde. Kvinnliga regenter ansågs slutligen olämpliga att leda landet i krig.

Den anförda kritik som förr kunde riktas mot kvinnligt regentskap torde inte vara relevant i dag. Kvinnlig tronföljd torde i stället vara lämplig i en modern monarki och väl kunna inpassas i den parlamentariska demokratin. Någon risk för att landet — vid prinsessgiftermål — skulle hamna under utländsk krona torde inte förekomma. En regents möjlighet att permanenta

eller dirigera grundlagarnas utformning föreligger icke heller; riksdagen är numera suverän.

Modern kvinnlig tronföljd torde lämpligen vara så utformad att kvinnan dels kan bli statschef och dels kan vidarebefordra arvsrätten till legitima avkomlingar. Med dessa förutsättningar är tre typer av kvinnlig tronföljd tänkbara nämligen:

den fullt kognatiska där den tidigare regentens äldsta barn oavsett kön ärver kronan,

den kognatiska tronföljden där döttrarna efterträder sönerna och deras avkomma i en syskonskara samt

den agnatisk-kognatiska tronföljden där kvinnan erhåller tronen då dynastin inte har någon man som genom man härstammar från stamfadern.

I de två första typerna av tronföljd har regentens alla barn arvsrätt innan denna övergår till vid sidan liggande led och linjer såsom regentens syskon och syskonbarn. I den agnatisk-kognatiska tronföljden erhåller kvinnan rätt till tronen först efter att samtliga män som härstammar från män avlidit eller eljest förlorat successionsrätt. Kvinnas rätt har alltså här blivit ett undantag för att sörja för successionsens fortbestånd — ett sätt att rädda dynastin. Denna tronföljd förekommer för närvarande i Nederländerna och Luxemburg.

En tronföljd som bättre än den sist nämnda tillgodoser moderna jämlikhetskrav är den kognatiska. Den följer någorlunda svensk tradition på detta område och har under lång tid praktiserats i utlandet. England tillämpar denna form alltsedan 1701 och Danmark införde den så sent som 1953. Även Greklands författning tillämpar numera den kognatiska tronföljden. Den fullt kognatiska tronföljden har veterligen inte förekommit i någon stat. Den står i strid med svensk tradition. Skäl talar däremot för den kognatiska som uppfyller önskemålet att tronpretendenterna kan uppfostras och utbildas för sitt värv.

Införande av kvinnlig tronföljd i våra grundlagar kräver att giftermålsbestämmelserna göres likartade för prinsar och prinsessor vare sig kravet på jämbördigt äktenskap bibehålles eller ej. Den regent från vilken arvsrätten skall räknas för prinsessornas vidkommande bör vidare anges. Eljest komme arvsrätten att utgå från Carl XIV Johan, den nuvarande dynastins grundare, varvid antalet tronarvingar, de flesta utländska, bleve mycket stort.

Införande av kvinnlig tronföljd är en naturlig åtgärd i ett samhälle där kvinnan kan bekläda alla ämbeten. I en konstitutionell monarki med parlamentariskt arbetssätt finns inga sakliga argument mot att kvinnor utövar statschefsämbetet. Vår monarki är starkt förankrad i det svenska folket. Det är under dessa omständigheter inkonsekvent att en kvinna inte kan bli regent.

Under hänvisning till vad som anförts hemställes,
att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla
att grundlagberedningen erhåller i uppdrag att utarbeta för-
slag till de grundlagsändringar som erfordras för att införa
kognatisk tronföljd i vårt land.

Stockholm den 26 januari 1968

Yngve Holmberg (h)

Nr 512

Av herr Jacobsson, Gösta, om *inrättande av ett skattelagråd.*

(Lika lydande med motion nr 642 i Andra kammaren)

Stockholm den 26 januari 1968

Gösta Jacobsson (h)